

ОЗНАКИ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Григоренко Яна Олександрівна

доцент кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

кандидат юридичних наук

grigorenko@karazin.ua

Системний аналіз положень Віденських конвенцій «Про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями» 1986 року та «Про право міжнародних договорів» 1969 року дає змогу відзначити, що міжнародні правозахисні організації утворюються на основі міжнародного договору, що наділяє їх відповідними правами і обов'язками, необхідними для ухвалення рішень для здійснення цілей, що передбачені цим установчим договором. Тому слід вважати, що міжнародна правозахисна організація є міжнародним об'єднанням, яке наділено відповідними державами і (або) іншими утвореннями власною міжнародною правосуб'єктністю, засноване на підставі міжнародного договору або іншого документа, передбаченого нормами міжнародного права, метою діяльності якого є досягнення цілей, що пов'язані із захистом прав і свобод особи, і яке, як правило, має власну систему органів, що діють на постійній основі.

Міжнародним правозахисним організаціям притаманні окремі ознаки. Однією з основних ознак виокремлюємо наявність міжнародного договору, який укладений державами відповідно до норм міжнародного права. Договірна основа полягає в тому, що установчим актом організацій є міжнародний багатосторонній договір, який повинен відповідати нормам і загальновизнаним принципам міжнародного права, зокрема принципу *jus cogens*. Відповідний договір є правовою основою для створення та подальшого функціонування такої організації та наділяє її правами і обов'язками. Положення зазначеного договору вказують на юридичну природу організації. У цьому разі міжнародні

організації мають міждержавний характер. Наявність такого договору відрізняє ці організації від неурядових організацій [1, с. 18].

Міжнародна правозахисна організація встановлюється багатостороннім міжнародним договором чи іншою угодою, які виконують роль її установчого акта (статуту). Наприклад: Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз, Співдружність Незалежних Держав. М. Гнатовський відзначає, що зі зростанням ролі міжнародних організацій все частіше в літературі предметом дослідження ставали не просто норми багатосторонніх міжнародних договорів, а й створені на їхній основі своєрідні «правові системи» міжнародних організацій: право ООН, право Світової організації торгівлі, право Ради Європи, право ОБСЄ, право Європейського Союзу тощо. Вони визначаються «Правовими системами» *lato sensu* адже складаються не лише з норм та принципів, а також з механізмів правотворення та правозастосування за допомогою власних нормотворчих, юрисдикційних та контрольних органів. Зазначені вище міжнародні організації ухвалюють власні правові акти (при цьому останнім часом не лише «м'якого», а й цілком «жорсткого» права), мають судові (або квазісудові, як у випадку СОТ) установи, які функціонують у межах їх організаційної структури та розглядають питання реалізації норм міжнародного права та права цих організацій (Міжнародний Суд ООН, Апеляційний орган СОТ, Європейський суд з прав людини, Суд із примирення та арбітражу ОБСЄ, Суд ЄС) [2, с. 72–73]. Наявність цілей, що визначені багатостороннім міжнародним договором також є однією з ознак міжнародних правозахисних організацій.

Серед таких ознак слід розглядати компетенцію, яка проявляється через визначення у відповідному міжнародному договорі прав та обов'язків міжнародних правозахисних організацій. Важливим є те, що права і обов'язки міжнародних правозахисних організацій відмінні від прав і обов'язків держав-членів оскільки йдеться про самостійні і похідні суб'єкти міжнародного права. Передусім необхідна наявність у міжнародних організацій автономної волі, джерелом якої є відповідний міжнародний договір, що де-факто виконує роль

установчого акта, який є підсумком узгодження волевиявлення держав-учасниць.

Організаційна структура як ознака міжнародних правозахисних організацій являє собою систему постійних органів, які утворюють механізм співпраці держав у межах цієї міжнародної організації [1, с. 18]. Це свідчить про постійний характер організації і виокремлює її від інших форм співробітництва держав. Організаційна структура у цілому зазвичай представлена постійною системою органів міжнародної організації, а саме вищим органом; виконавчим органом; адміністративним органом та комітетами і комісіями зі спеціальних питань. Винятком є структура Організації Об'єднаних Націй, яка включає поняття «головний орган». Головними органами ООН виступає Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і соціальна рада, Рада з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат – подібних головних органів немає у жодній іншій міжнародній організації.

Відомий дослідник статусу міжнародних організацій М. Мерль і його послідовники розглядають їх як акторів міжнародної гри [3]. Але вони вторинні актори міжнародних відносин і їх дії значною мірою залежать від волі первинних акторів – держав. Досліджуючи місце і роль міжнародних організацій Д. Коляр виокремлює два аспекти: юридичний і політологічний та зазначає, що юридично міжнародні міжурядові організації є суб'єктами міжнародного права, а з точки зору політології це елементи інституціоналізації сучасного світу [4, с. 66–69].

Таким чином, аналіз підходів до розуміння сутності міжнародних правозахисних організацій дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі можна виокремити різні концепції міжнародних організацій. Міжнародні організації можна розглядати як інструмент, за допомогою якого держави переслідують свої власні інтереси. У результаті політичні процеси переважно відображають інтереси саме найвпливовіших держав-членів. Міжнародні організації більше нагадують арену міжнародних подій, ніж просто інструмент державної політики. У цьому сенсі міжнародні організації є постійними

інститутами дипломатії переговорів, у яких держави можуть обмінюватися інформацією, засуджувати або виправдовувати певні заходи та координувати свої національні політичні стратегії. Також існує концепція за якою держави або об'єднують, або делегують свій суверенітет для того, щоб міжнародні організації самостійно набували рис, характерних для корпоративних сторін [6, с. 67]. Таким чином, міжнародним правозахисним організаціям притаманні такі ознаки: 1) договірна основа; 2) наявність визначених цілей; 3) організаційна структура; 4) компетенція; 5) розгляд заяв від суб'єктів права яких порушено та ухвалення рішень (висновків, рекомендацій); 6) можливість впливу на державу-відповідача.

Список використаних джерел:

1. Шибаета Е. А. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций : учеб. пособие. 2-е изд. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1988. 192 с.
2. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсації порушення державою прав людини : інформ.-аналіт. звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. Київ : Атіка, 2011. 184 с.
3. Merle M. Sociologie des relations internationales. Paris : Dalloz, 1974. 424 p.
4. Colard D. Les Relations internationales. Paris : Masson, 1981. 206 p.
5. Archer C. International Organisations. 3rd ed. London : New York : Routledge, 2001. 204 p.
6. Moravcsik A. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1998. 514 p.